

LUNDS
UNIVERSITET

“We don’t take up arms but we, the women, suffer the most.”¹

En genuskritisk studie av Human Rights Watchs rapporter rörande sexuellt våld i Kongo

Malini Hatti

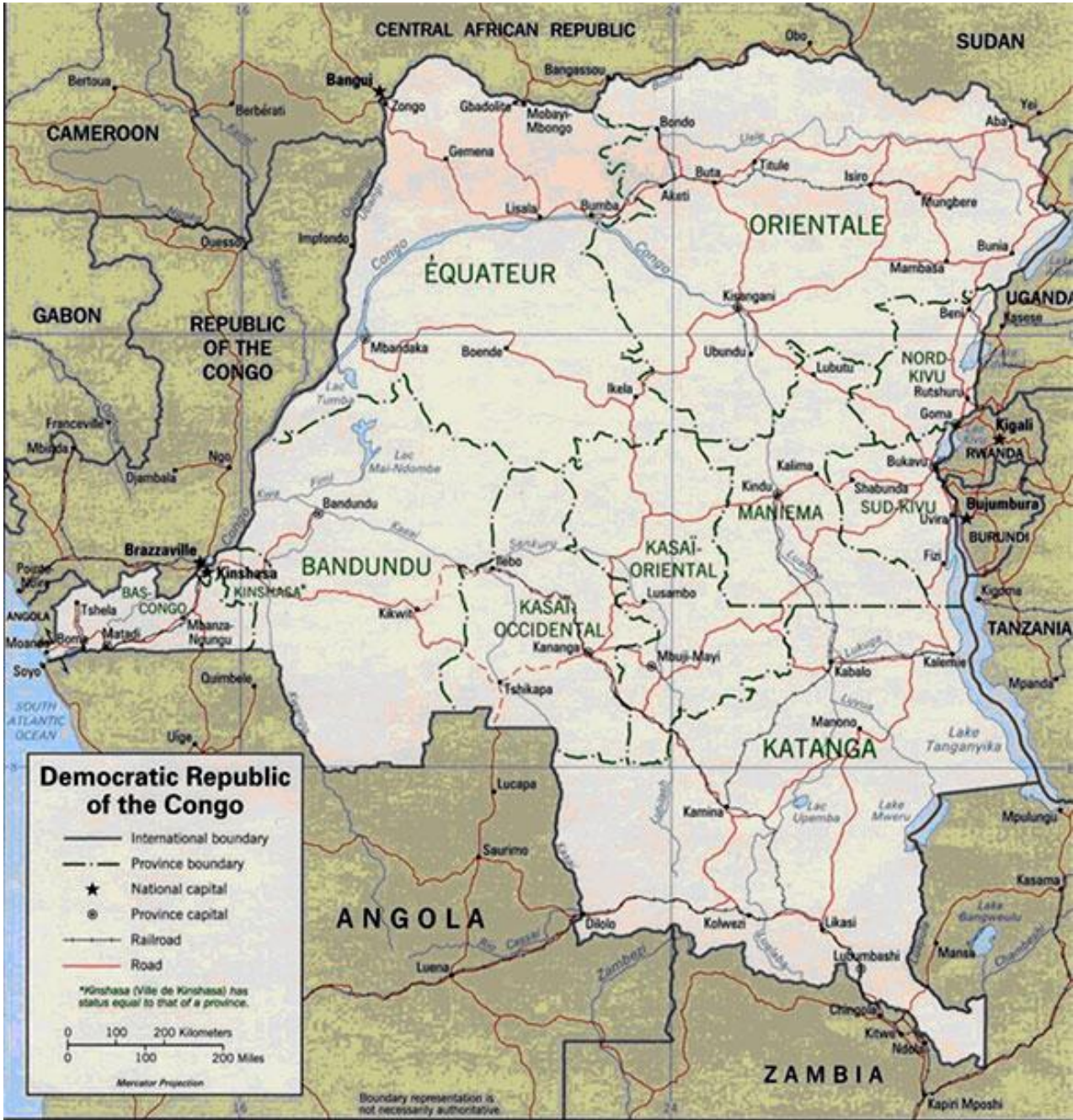
Mänskliga rättigheter

Höstterminen 2010

B-uppsats

Handledare: Andreas Tullberg

¹ Human Rights Watch, “The War Within The War: Sexual Violence Against Women and Girls in Eastern Congo”, <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/congo0602.pdf>, 2002, s.51.

http://www.usaid.gov/our_work/cross-cutting_programs/transition_initiatives/country/congo/rpt0705.html#drc

Abstract

Sexual violence in the Democratic Republic of Congo has been a widespread and severe problem since many years. There are numerous reports about the brutality and the extent of the unprecedented violence in Congo and about the way it affects the population, especially women and girls.

This essay is a critical analysis of three reports on sexual violence from the non-governmental organization Human Rights Watch and shows the problems that arise with a gendered focus on sexual violence and also attempts to analyze the way the NGO presents victims and offenders with a special focus on the presentation of masculinity and femininity.

Addressing only the sexual violence towards women and girls, and ignoring the violence against men and boys enforces the gender stereotypes that exist in our society. Acknowledging the sexual violence towards men and boys as well as towards women and girls could help in uncovering the root causes of conflict related sexual violence and also enforce the battle against this widespread horror, no matter who it happens to.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förkortningar	4
1. Inledning.....	5
1.1. Syfte & frågeställning.....	6
1.2. Definitioner	6
1.3. Teori.....	7
1.4. Metod & material	9
1.4.1. Metoddiskussion/Avgränsningar	10
2. Bakgrund.....	12
2.1. Demokratiska Republiken Kongo.....	12
2.2. Sexuellt våld i DRK.....	13
2.3. Sexuellt våld i konflikter	15
2.4. Human Rights Watch.....	16
3. Analys & diskussion.....	17
4. Slutsats.....	25
Källförteckning	27

Förkortningar

AFDL	Alliance of the Democratic Forces for the Liberation of Congo
AIDS	Acquired immune deficiency syndrome/ Acquired immunodeficiency syndrome
DRK	Demokratiska republiken Kongo
FN	Förenta Nationerna
HIV	Human Immunodeficiency Virus
HRW	Human Rights Watch
NGO	Non-Governmental Organization
RCD	Rassemblement congolais pour la démocratie

1. Inledning

“[...] They went after my daughter, and I knew they would rape her. But she resisted and said she would rather die than have relations with them. They cut off her left breast and put it in her hand. They said, “Are you still resisting us?” She said she would rather die than be with them. They cut off her genital labia and showed them to her. She said, “Please kill me.” They took a knife and put it to her neck and then made a long vertical incision down her chest and split her body open. She was crying but finally she died. She died with her breast in her hand. [...]”²

Sexuellt våld har genom historien varit en del av krig och har i många konflikter använts som ett led i systematisk och brutal krigsföring mot civilbefolkningen.

Det sexuella våldet i de östra delarna av den Demokratiska Republiken Kongo har beskrivits som det värsta i historien, utan nutida eller historisk like. Enligt UNICEFs uppskattningar har hundratusentals kvinnor och flickor utsatts för sexuellt våld sedan i mitten på 90-talet.

Det kongolesiska kriget är officiellt slut men med otaliga människorättsrapporter från landet råder det inget tvivel om att konflikten fortfarande består.

Det centralafrikanska landets befolkning har sedan slutet på 1800-talet levt under brutalt och exploaterande styre med regenter som saknat respekt för deras mänskliga rättigheter och värdighet, och trots en avkolonisering 1960 förbättrades inte befolkningen situation, liksom fallet varit för många andra före detta kolonialstater.

Denna uppsats granskar, ur ett genuskritiskt perspektiv, rapporter om sexuellt våld i Kongo från den internationella icke-statliga organisationen Human Rights Watch med fokus på framställningar av manligt och kvinnligt, och offer och förövare av sexuellt våld. Vem får lov att vara offer? Hur framställs män och kvinnor? Osynliggörs grupper i rapporterna och om så är fallet skapar detta problem? Dessa frågor kommer, bland andra, att beröras. NGO:s framställning av offerbilder är inte helt oproblematisk som den vid första anblick kan tyckas vara då deras arbete handlar att väcka emotioner vilket är svårt att göra utan offer och utan att hamna i fällan av att stereotypisera och kategorisera.

² Human Rights Watch, 2002, s.55.

1.1. Syfte & frågeställning

Syftet med denna uppsats är att genom ett genusperspektiv kritiskt granska framställningar av offer och förövare i Human Rights Watch rapporter om sexuellt våld i Kongo. Utifrån följande frågeställning och underfrågor angrips problematiken.

Uppsatsen behandlar följande fråga:

Hur, med särskilt fokus på manligt och kvinnligt, framställs offer och förövare av sexuellt våld i den Demokratiska Republiken Kongo i rapporter från den internationella icke-statliga organisationen Human Rights Watch?

Den huvudsakliga frågeställningen kommer att besvaras utifrån följande delfrågor:

- Hur framstår manligt och kvinnligt i rapporterna?
- Hur framställs offren och förövare i rapporterna?
- Vem bestämmer vem offret är och vem som får ett ansikte utåt?
- Vilka grupper och personer är det som får ett ansikte utåt?
- Mot vem riktas uppmärksamheten i rapporterna?
- Är det någon grupp som osynliggörs och vad innebär detta i så fall?
- Vilken plats får offret i rapporten, skiljer detta sig från grupp till grupp?

Dessa kategorier som frågorna är uppdelade i görs i ett försök att kunna få en täckande bild av olika typer av framställningar och den eventuella genusproblematiken som finns i rapporteringen om sexuellt våld från Human Rights Watch.

1.2. Definitioner

Jag väljer att använda HRWs definition av vad sexuellt våld och våldtäkt är. Organisationen definierar sexuellt våld som “an act of a sexual nature by force, or by threat of force or coercion,” och våldtäkt som “a form of sexual violence during which the body of a person is invaded, resulting in penetration, however slight, of any part of the body of the victim, with a sexual organ, or of the anal or genital opening of the victim with any object or other part of the body.”³

³ Human Rights Watch, “Soldiers Who Rape, Commanders Who Condone- Sexual Violence and Military Reform in the Democratic Republic of Congo”, 2009, s.16.

Termen sexuellt våld kommer användas som ett samlingsnamn för all typ av våld som har en sexuell karaktär, som exempelvis våldtäkt, våldtäktsförsök, sexuellt slaveri, sexuella övergrepp, påtvingad prostitution och sexuellt hot.

Orden barn, flicka och pojke syftar, enligt definitionen i Barnkonventionen, på en person under 18 års ålder.⁴

1.3. Teori

Pamela Scullys kritiska granskning av FN-resolutionerna i hennes artikel "Vulnerable Women: A Critical Reflection on Human Rights Discourse and Sexual Violence" ligger till grund för min granskning av Human Rights Watch rapporterna rörande sexuellt våld i Kongo. Min analys ska ske genom att läsa rapporterna genom Scullys teoretiska glasögon.

Scully är professor i Women's studies och African studies vid Emory universitet.

Pamela Scully menar att ett ensidigt fokus på sexuellt våld mot kvinnor och flickor begränsar vår förmåga att förstå orsaker till sexuellt våld och även att skapa olika och hållbara framtider för män och kvinnor. Scully anser att genom att bara fokusera på sexuellt våld mot kvinnor och barn uttrycks rättigheter på sätt som kan komma att hindra syftet med mänskliga rättigheter.⁵

Hon granskar i sin artikel två Säkerhetsråds resolutioner, 1325 och 1820, som uppkommit på grund av ett nytt fokus på kvinnors erfarenheter under krig, och fokuserar speciellt på kvinnor, fred och säkerhet. Resolution 1325 är den första som fokuserar på just kvinnor, fred och säkerhet och den uppmärksammar kvinnor och barn som speciella offer av konflikt oproportionerligt representerade bland flyktingar. Den poängterar även vikten av kvinnors inblandning i fredsbevarande överläggningar, återuppbyggnads försök och jämställdhetsintegrering av fredsbevarande uppdrag. Den andra resolutionen fokuserar speciellt på sexuellt våld mot kvinnor och flickor och kopplar detta till hot mot internationell fred och säkerhet.⁶

⁴ UNICEF, "Barnkonventionen", Artikel 1, <http://www.unicef.se/assets/barnkonventionen.pdf>, hämtad 2010-12-22, s.15.

⁵ Pamela Scully, "Vulnerable Women: A Critical Reflection on Human Rights Discourse and Sexual Violence", 2009, s.113.

⁶ *Ibid*, s.115-116.

Scully ställer sig frågan huruvida resolutionernas språk och koncept bistår reproduktionen av tidigare könsstereotyper som motverkar den övergripande önskan om hållbar fred för alla medborgare. Hon vill få oss att tänka över fördelarna och nackdelar av att just fokusera på kvinnlig våldtäkt under konflikten och vad som blir osynliggjort genom detta fokus.

Hon menar på att ensidigt fokus på kvinnlig våldtäkt gör att det inte lämnas utrymme för män som våldtas och inte heller det att det kan ses om en typ av könsrelaterat våld när en man tvingas våldta en kvinna.

I sin artikel tar hon även upp att sexuellt våld bara uppmärksammas när det utförs av män i det offentliga rummet av krig.⁷

Framställning av kvinnor som utsatta i behov av skydd som funnits sedan Upplysningen är även något författaren tar fasta vid. Hon tar upp att genom framställningen av kvinnor och flickor som speciellt utsatta och tystanden kring män som offer framställer resolution 1820 bilden att män och pojkar inte är i behov av skydd från sexuellt våld. Tystnaden kring manlig våldtäkt begränsar förmågan att teoretisera sexuellt våld och detta får allvarliga konsekvenser för typen av samhälle som etableras efter konfliktens slut och även för vem som får delta i samhället till fullo.⁸

Båda resolutionerna trycker på behovet av att kvinnor ska inkluderas i fredsförhandlingar och återuppbyggnaden av fred. Scully menar på att detta mål kan undermineras av framställningen av kvinnor som enbart sårbara. Resolution 1820 framställer enligt Scully kvinnor som mödrar och fruar, inte som soldater eller individer som strävar efter frihet. Denna resolution bortser från det att män kan vara civila som lider. Män är soldater medan kvinnor är offer och civila. Hon ställer frågan om kvinnor fråntas sina medborgerliga rättigheter genom att de bara framställs som offer av sexuellt våld i behov av speciellt skydd från staten medan männen är medborgare och dels får deras rättigheter genom militär tjänstgöring.

Scully funderar kring hur fokuset på kvinnor och flickor som sårbara subjekt skapar en tystnad kring mäns sårbarhet och på så sätt förstärker tystnaden kring den könsrelaterade ordningen som bistår skapandet av det sexualiserade skräckväldet som finns i konflikter världen över.⁹

⁷ Scully, 2009, s.116-117.

⁸ *Ibid*, s.117-118.

⁹ *Ibid*, s.120-121.

Författaren menar att genom att istället för att fokusera på våldet mot ett visst kön tala om behovet av att stoppa det sexuella våldet skulle möjligheten att ställa viktiga frågor om våldtäkt och bilder som sänds ut rörande den ges. Genom att uppmärksamma de olika betydelseerna av våldtäkt under krigstid och genom att rikta större uppmärksamhet mot utsattheten av män och pojkar för våldtäkt under konflikt menar författaren på att sexuellt våld mer skulle ringas in som en kränkning av mänskliga rättigheter, oavsett könet på individen som utsätts för det. Hon menar även på att genom en bredare teoretisering av sexuellt våld skulle eventuella kopplingar mellan sexuellt våld, politik och ekonomi uppdagas.¹⁰

Sammantaget tecknar Scully en genuskritik av hur sexuellt våld i konflikter beskrivs och diskuteras, en kritik som väl låter sig testas på andra typer av material, så som de NGO-rapporter denna uppsats behandlar.

1.4. Metod & material

Uppsatsen baseras på en litteratur- och ordförståelseanalys av rapporter från en icke-statlig människorättsorganisation. Primärkällor som använts till denna uppsats är tre rapporter från NGO:n Human Rights Watch. Dessa rapporter har ett speciellt fokus på sexuellt våld i den krigshärjade republiken Kongo.

Rapporten *The War Within the War* publicerades i juni 2002 och fokuserar på sexuellt våld riktat mot kvinnor och flickor i östra DRK. Enligt organisationens hemsida dokumenterar rapporten det frekventa och ibland systematiska användandet av olika former av sexuellt våld i delarna av östra Kongo som ockuperas av Rwanda. Rapporten baseras på intervjuer med offer, vittnen och tjänstemän, och berättar om sexuellt våld som begåtts av den rwandiska armén och dess kongolesiska bundsförvant, av RCD- en annan beväpnad grupp, liksom våld använt av de beväpnade grupperna som motsätter sig dem- de kongolesiska Mai Mai rebellerna och beväpnade grupper från Burundi och Rwanda. *The War Within the War* berättar om hur dessa kombattanter våldtog kvinnor och flickor under militära operationer i syfte att straffa den lokala civila befolkningen som anklagats för att bistå "fienden" och även hur de olika grupperna fört bort kvinnor och flickor och tvingat dem utföra sexuella tjänster och hushållsarbete.¹¹

¹⁰ Scully, 2009, s.121-122.

¹¹ Human Rights Watch, "The War within the War". <http://www.hrw.org/en/reports/2002/06/20/war-within-war>, hämtad 2010-12-29.

Seeking Justice publicerades i mars 2005 och behandlar åtalandet av sexuellt våld i den kongolesiska konflikten och dokumenterar enligt HRWs hemsida hur regeringen i DRK inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att åtala de som bär ansvaret för våldtäkterna under konflikt tid.¹²

Den tredje rapporten som granskades, *Soldiers Who Rape, Commanders Who Condone* kom ut i juli 2009 och berättar om det beständiga sexuella våldet utfört av armén och det begränsade genomslaget av regeringen och välgörarens ansträngningar att lösa problemet. Fokus ligger på uppförandet av arméns 14:e brigad som ett exempel för att belysa det utbredda problemet av sexuellt våld utfört av soldater. Brigaden har, ofta i samband med plundringar och andra attacker mot civila, varit inblandade i diverse former av sexuellt våld i de östra provinserna Norra och Södra Kivu. Enligt rapporten har de kongolesiska myndigheterna misslyckats med att vidta åtgärder för att förhindra våldtäkter, trots att omfattande information om situationen erhållits.¹³

Dessa rapporter har kritiskt granskats genom ett genusperspektiv baserat på en teori som erhållits från en artikel skriven av Pamela Scully.

Jag valde att fokusera min analys av rapporterna på hur offer och förövare, manligt och kvinnligt framställs, vad dessa framställningar kan innebära och vilka konsekvenser de kan få. Jag har även syftat till att undersöka vad rapporterna osynliggjort och med hjälp av Scully sett vad detta kan innebära.

Sekundära källor har använts för att få bakgrundsfakta om landet, det sexuella våldet och konflikt relaterat sexuellt våld, vilket är viktigt att ha för att få en bättre förståelse av problemet.

1.4.1. Metoddiskussion/Avgränsningar

Jag valde att studera en NGO:s rapporter om sexuellt våld i Kongo då de är en annan typ av material än resolutioner och i större utsträckning reproducerar offerbilder än vad som görs i de FN-resolutioner Scully granskat. Det är NGO-rapporternas strategi att använda offerbilder för att väcka sympatier och belysa problematiken, och i dessa finnes tydligare uppdelningar i kategorier än i resolutioner.

¹² Human Rights Watch, "Seeking justice", <http://www.hrw.org/en/reports/2005/03/06/seeking-justice-0>, hämtad 2010-12-29.

¹³ Human Rights Watch, "Soldiers Who Rape, Commanders Who Condone", <http://www.hrw.org/en/reports/2009/07/16/soldiers-who-rape-commanders-who-condone-0>, 2009, hämtad 2010-12-29.

HRW är en del av dagens NGO samhälle och det är en väletablerad, internationellt erkänd organisation. HRW är en relativt ung organisation som arbetar i många delar av världen och utför grundliga rapporter och undersökningar. De skriver rapporter med olika fokus, som t.ex. de rapporter jag analyserat rörande sexuellt våld i Kongo. De bedriver en centraliserad operation med New York som huvudkontor. Trots detta avstånd till platsen där kränkningar av de mänskliga rättigheterna sker utför de noggranna utredningar med hjälp av egen personal på plats och med hjälp av lokala NGO:s dokumentationer om övergrepp.¹⁴ Forskningen som ligger till grund för rapporterna utförs av människor olika kunskapsområden vilket kan bidra till en blandning av olika perspektiv.

Kritik som kan riktas mot HRW är att organisationen står i huvudfåran av västbaserade icke-statliga människorättsorganisationer med ett liberalt och västerländskt perspektiv på sina handlingar och fokus på civila och politiska rättigheter som tar sitt avstamp i dokument som Declaration of the Rights of Man and Child.¹⁵

Syftet rapporterna skrivs i kan även diskuteras, i rapporten *Seeking Justice* står det att den rapporten "[...] is meant to become a basis for donor funding."¹⁶, vilket betyder att det finns ett ekonomiskt syfte bakom rapporten. HRW förlitar sig på bidrag från speciellt privata amerikanska aktörer så som Carnegie, Ford och MacArthur Foundation för att kunna bedriva sin verksamhet.¹⁷

I min uppsats om sexuellt våld valde jag att fokusera på Kongo eftersom problemen i Kongo är aktuella, utbredda och utan varken nutida eller historisk like. Situationen i Kongo har bidragit mycket till att sexuellt våld under krigstid uppmärksammas av världssamfundet och börjat utredas. Konflikt relaterat sexuellt våld är ett mycket brett ämne och förekommer och har förekommit i de flesta konflikter, därför är en avgränsning mycket viktig.

¹⁴ Claude E Welch, "Amnesty International and Human rights watch: A Comparison", i ed., Claude E Welch, *NGO:s and Human Rights*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2001, s. 105-106.

¹⁵ Widney Brown, "Human Rights Watch: An Overview", i ed., Claude E Welch, *NGO:s and Human Rights*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2001, s. 98-99.; Claude E Welch, s. 107-108.

¹⁶ Human Rights Watch, "Seeking Justice- The Prosecution of Sexual Violence in the Congo War", 2005, s.49.

¹⁷ Claude E Welch, s. 104.

2. Bakgrund

2.1. Demokratiska Republiken Kongo

Den Demokratiska Republiken Kongo ligger beläget i centrala Afrika och har en yta på ungefär 2,3 miljoner kvadratkilometer. Med över 200 olika etniska grupper har republiken en befolkning på cirka 66,5 miljoner invånare. Kongo har mycket stora tillgångar av mineral, diamanter, skog och vatten och därtill även goda förutsättningar för jordbruk, men med anledning av politiskt kaos, svag infrastruktur och stort beroende av världsmarknadspriset på ett fåtal dominerande exportprodukter samt omfattande korruption befinner sig landets ekonomi i sönderfall.¹⁸

Konflikten i Kongo är den dödligaste sedan andra världskriget och har än så länge resulterat i 5,4 miljoner döda och fördrivandet av 1 miljon människor.¹⁹ Konflikten refereras ofta till som "Africa's World War" eftersom landet är inbäddat i ett större sammanhang av övriga lokala konflikter; närheten av det rwandiska folkmordet, och inbördeskrigen i Sudan, Uganda och Angola.²⁰

Efter inbördeskriget och folkmordet i Rwanda 1994, kom stora flyktingströmmar från Rwanda till dagens DRK. Förutom flyktingarna kom ett flertal milisgrupper in i regionen.

Detta hade direkta konsekvenser för den redan svaga sociala balansen mellan olika etniska grupper i samhället. De påföljande stridigheterna i slutet av 1990-talet har lett till ett utdraget våldsanvändande och trots löftena som fredsavtalen 2003 och 2008 medförde, och hoppet som landets första fria val 2006 gav, kvarstår laglösheten och våldet, detta särskilt i landets östra provinser.²¹

DRKs befolkning har sedan kolonisationen av belgiska Kung Leopold år 1880, levt under ett exploaterande styre med härskare som saknat respekt för grundläggande rättigheter. Vid Berlinkonferensen 1884–85 erkände stormakterna Fristaten Kongo som Leopolds domän. Kungen administrerade landet som sin personliga egendom med hänsynslösa åtgärder, detta fram tills 1908 då han av det internationella samfundet tvingades överlämna kolonin till den belgiska staten. 1960 erhö

¹⁸ Nationalencyklopedin, "Kongo", <http://www.ne.se/kongo/1068809>, hämtad 2010-12-19.

¹⁹ UNFPA, "Legacy of War: An Epidemic of Sexual Violence in DRC", <http://www.unfpa.org/public/News/pid/1399>, hämtad 2010-12-14.

²⁰ Sara Meger, "Rape of the Congo: Understanding sexual violence in the conflict in the Democratic Republic of Congo", 2010, s.124.

²¹ Bartels et al, "Patterns of sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo: reports from survivors presenting to Panzi Hospital in 2006", 2010. ; Sida, "DR Congo", 2004, s.3-6.

dåvarande Belgiska Kongo självständighet från den belgiska staten och en man vid namn Patrice Lumumba, som senare mördades år 1961, blev premiärminister.²²

Den fullkomliga avsaknaden av demokratiska institutioner och de styrandes exploaterande av landets rikedomar och tillgångar ledde till inhemska spänningar mellan konkurrerande ekonomiska och etniska intressen. Efter ett inbördeskrig tog Joseph Désiré Mobutu makten 1965, och 1971 döptes landet om till Zaire. På grund av Mobutus dåliga styre började en motståndsrörelse växa fram.²³ I landets östra delar växte det 1997 fram en ny politisk-militär opposition, känd som Alliance of the Democratic Forces for the Liberation of Congo (AFDL). Under ledning av Laurent-Desire Kabila och med stöd från Uganda och Rwanda förklarade AFDL krig mot centralmakten i huvudstaden Kinshasa. Denna motståndsrörelse ledde till slutet på en trettiofem år lång diktatur. Efter maktövertagande bytte Kabila namn på Zaire till Demokratiska republiken Kongo och ville begränsa Ugandas och Rwandas inflytande i Kongo.²⁴ De östra provinserna i landet inledde i början av augusti 1998 ett uppror efter att Kabila försökt driva ut Rwandas militär från landet, på vilken de kongolesiska tutsier, Rwandas, Ugandas och Burundis regeringar förlitade sig på fientliga beväpnade grupper som fanns belägna i östra DRK för skydd. Kabila mördades 2001 och ersattes av sin son Joseph Kabila efter nästan fyra års turbulent styre.²⁵

2.2. Sexuellt våld i DRK

Våldtäkt har genom historien varit en del av krigsföring och är även i dagens konflikter ett systematiskt och brutalt vapen som används mot befolkningen i krigsdrabbade områden. I DRK har våldtäkt varit ett snabbt växande vapen sedan utbrottet av inbördeskriget som påverkat i synnerhet landets östra provinser sedan slutet på 1990-talet. Omfattningen av det sexuella våldet i DRK är utan tidigare och nutida motsvarighet.²⁶

Det finns inga exakta siffror på hur många offer det sexuella våldet har krävt och uppgifter är svåra att samla in.²⁷ Enligt UNICEFs uppskattningar har hundratusentals kvinnor och flickor utsatts för sexuellt våld sedan konflikternas början i mitten på 90-

²² Sida, 2004, s.3-6.; Nationalencyklopedin, ”Kongo”, <http://www.ne.se/kongo/1068809>, hämtad 2010-12-19.

²³ Nationalencyklopedin, ”Kongo”, <http://www.ne.se/kongo/1068809>; Sida, 2004, s.3-6.

²⁴ MONUSCO-United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo, ”Context”, <http://monusco.unmissions.org/Default.aspx?tabid=2170>, hämtad 2010-12-20; Sida, 2004, s.3-6.

²⁵ Sida, 2004, s.3-6.

²⁶ Meger, 2010, s.119.

²⁷ Marleen Bosmans, ”Challenges in Aid to Rape Victims: the Case of the Democratic Republic of the Congo”, 2007, s.4.

talet.²⁸ Våldtäkter begås i stor skala och de utmärks av enorm grymhet. Våldtäkterna sker ofta tillsammans med slag, knivhuggningar och omfattande könsstympning med bl.a. käppar, knivar och vapen. Offren våldtas och kränks ofta framför deras familjer. Större delen av offren är kvinnor och flickor, men det finns även rapporter om män och pojkar som blivit utsatta för sexuellt våld av beväpnade grupper.²⁹ Den absolut största delen av alla fall av sexuellt våld mot kvinnor och flickor rapporteras från landets östra provinser Ituri, Nord och Syd Kivu, men denna typ av våld förekommer även i övriga delar av landet.³⁰

Människorätsrapporter är samstämmiga om att alla de stridande parterna i konflikten använder sig av sexuellt våld som krigsvapen. Sexuellt våld användes under många år av alla parter i konflikten i syfte att sätta skräck i befolkningen och sätta samhällen ur balans. Trots rapporter om detta förekom det väldigt lite respons från det internationella samfundet och de beväpnade grupperna avsåg sig ansvar för våldet mot de icke-stridande parterna i konflikten.³¹

Många som överlevt sexuellt våld lider av svåra skador, både fysiska och psykiska. Många har fått skador på deras fortplantningsorgan, vilka bland annat kan resultera i fistlar och inkontinens. Överlevare har lämnats med brutna ben, avsaknad av lemmar, och bränt kött. Vissa knivhuggs och skjuts i sidan med gevär, glasskärvor och andra föremål, män tvingas sexuellt antasta sina kvinnliga släktingar och barn våldtas och dödas framför deras föräldrar.³²

Offren får ofta allvarliga fysiska skador vilka ofta lämnas obehandlade på grund av dålig tillgång till sjukvård och rädsla för att rapportera det sexuella våldet. Spridning av sjukdomar som syfilis, gonorré och HIV/AIDS ökar. Det finns statistik som visar på att 30 % av personerna som testas för HIV i landets östra är HIV-positiva, detta är en av de högsta siffrorna i världen. Stigmatisering av våldtäktsoffer och deras barn är vanligt, rädslan för HIV/AIDS är en bidragande faktor.

Det finns en rädsla bland offren att avvisas av sina män och familjer om de berättar att de utsatts för övergrepp, detta kan leda till allvarliga psykiska problem så som

²⁸ Regeringskansliet, "Mänskliga rättigheter i Demokratiska republiken Kongo 2007", http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080317/ef9d5c66364a5b3c762f80c737398bc9/DRKongo.pdf, hämtad 2010-12-18, s.11.

²⁹ Bosmans, 2007, s.4.

³⁰ Regeringskansliet, "Mänskliga rättigheter i Demokratiska republiken Kongo 2007", http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080317/ef9d5c66364a5b3c762f80c737398bc9/DRKongo.pdf, hämtad 2010-12-18, s.11.

³¹ Bosmans, 2007, s.4.

³² UNFPA, "Legacy of War: An Epidemic of Sexual Violence in DRC", <http://www.unfpa.org/public/News/pid/1399>, hämtad 2010-12-14.

depression, posttraumatiskt stressyndrom och minnesförlust, liksom fysiskt obehag och smärta.³³

2.3. Sexuellt våld i konflikter

I de flesta konflikter har sexuellt våld använts för att terrorisera och underkuva befolkningen. I vissa konflikter har massvåldtäkter varit ett sätt att genomföra etnisk och kulturell rensning. Sexuellt våld orsakar även skam, lidande och förnedring.³⁴ Konflikt relaterat sexuellt våld påverkar kvinnor så väl som män, dock är det mer vanligt och utbrett att kvinnor utsätts för det.³⁵

Många gånger bortförklaras sexuellt våld under krigstid som ett oundvikligt och olyckligt kännetecken av krig. Detta kan bero på att denna typ av våld förekommit i så gott som alla konflikter. Även manliga soldaters ouppfyllda sexuella lustar och okuvliga sexdrift, och att sexuellt våld förekommer under krig på grund av avvikelser i samhällets normala regler och normer är två vanliga förklaringar till sexuellt våld under konflikt tid.³⁶

Trots att fjärde Genèvekonventionen från 1949 och dess tilläggsprotokoll från 1977 förbjuder sexuellt våld mot kvinnor under krigstid var det inte förrän konflikten i forna Jugoslavien och folkmordet i Rwanda som problemet med sexuellt våld under konflikt tid verkligen lyftes fram. Det var i den internationella krigstribunalen i Rwandas, ICTR, mandat som våldtäkt och andra former av sexuellt våld igenkändes som brott mot mänskligheten.³⁷

Detta begreppsskapande av sexuellt våld som ett krigsvapen och en stridsteknik, samt som ett brott mot mänskligheten har varit nödvändig för att försvaga uppfattningen av att sexuellt våld är ett tragiskt men oundvikligt resultat av väpnade konflikt, som utlöses av mäns sexualitet i ett krigsklimat som avviker från ett "vanligt" samhällstillstånd.³⁸

³³ Amnesty International USA, "DRC: Stop Violence Against Women in the Democratic Republic of the Congo", <http://www.amnestyusa.org/all-countries/congo-dem-rep-of/stop-violence-against-women-in-drc/page.do?id=1101873>, hämtad 2010-12-20.

³⁴ Harvard Humanitarian Initiative and Oxfam International, "“Now, The World Is Without Me”": An Investigation Of Sexual Violence In Eastern Democratic Republic Of Congo", 2010, s 5.

³⁵ UN Division for the Advancement of Women & Department of Economic and Social Affairs, "Sexual Violence and Armed Conflict: United Nations Response", <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/cover.pdf>, 1998, s.2.

³⁶ Meger, 2010, s.120.

³⁷ Bosmans, 2007, s.1-2.

³⁸ Maria Eriksson Baaz & Maria Stern, "The Complexity of Violence: A critical analysis of sexual violence in the Democratic Republic of Congo (DRC)", 2010, s.14.

Konsekvenser av sexuellt våld kan vara ödesdigra. Traumat som kan följa är ofta kvar livet ut. För kvinnor kan våldtäkt innebära oönskade graviditeter och det sexuella våldet kan även innebära spridning av sjukdomar så som HIV/AIDS, skador på fortplantningssystemet, de stöts ofta bort från sina familjer, blir utfryssta och anses inte kunna bli gifta.³⁹

2.4. Human Rights Watch

HRW är en internationell icke-statlig människorättsorganisation som grundades 1978. HRW består idag av fem regionala divisioner: Afrika, Nord- och Sydamerika, Asien, Europa och Centralasien, och Mellanöstern och Nordafrika. Den består även av tre tematiska underavdelningar; vapen, kvinnors och barns rättigheter.⁴⁰

Organisationen fokuserar på upprätthållandet av civila och politiska rättigheter och har som huvudmål att främja förändringar som ökar erkännandet och skyddet för mänskliga rättigheter, detta genom att rapportera händelser och fakta. HRW syftar även till att utreda anklagelser om människorättskränkningar, de publicerar rapporter som dokumenterar övergrepp och använder dessa faktabaserade rapporter som ett verktyg för förändring. Rapporterna innehåller rekommendationer till staten i fråga, mellanstatliga organisationer och det internationella samfundet. Ett annat huvudmål är att stödja skapandet av effektiva mekanismer som främjar och bistår mänskliga rättigheter och att bekämpa straffriheten för förörrättarna av dessa rättigheter.⁴¹

HRW har granskare på plats i cirka 80 länder, och det är dessa som skapar grunden för deras arbete genom att prata med människor som antingen fått sina rättigheter kränkta eller som bevittnat övergrepp. Organisationen talar även med lokala människorättsförespråkare, journalister, experter på landet i fråga och statliga tjänstemän.⁴²

³⁹ UN Division for the Advancement of Women & Department of Economic and Social Affairs, 1998, hämtad 2010-12-14, s.2.

⁴⁰ Widney Brown, s. 72.

⁴¹ Widney Brown, s. 74.

⁴² Human Rights Watch, "Frequently Asked Questions", <http://www.hrw.org/en/node/75138#3>, hämtad 2010-12-21.

3. Analys & diskussion

Det råder ingen tvekan om att det är hemskt att födas som flicka i Kongo, de utsätts för händelser som ingen bör utsättas för. De lider av våldet och dess konsekvenser. De får skador för livet. För många kan inte livet återgå till ett någorlunda normaltillstånd eftersom de får fysiska och psykiska skador, de stöts bort från samhället och sina familjer och de lever i ständig rädsla av att utsättas för sexuellt våld igen. Det är viktigt att situationen i DRK får uppmärksamhet och HRW gör detta bra genom sina rapporter. Dock är det bara kvinnor och flickor får plats som offer och som talas om i samband med att ha utsatts för sexuellt våld.

I en av rapporterna nämns manlig våldtäkt kort, och det finns endast ett citat från en man som utsatts för sexuellt våld.⁴³ Resten av de framställda offren av sexuellt våld som får komma till tals är alla kvinnor och barn, och följs ofta av gripande citat av våldet de fått utstå. Men är inte en man som våldtas också ett offer? Är inte en man som inte kan skydda sin familj ett offer? Män tvingas under hot våldta familjemedlemmar, detta måste vara ytterst traumatisk även för dem. Männerna i Kongo är också offer, kanske inte på samma sätt eller i samma utsträckning som kvinnorna, men ändå offer. Våldtäkten är mest traumatisk för personen som utsätts för den, och traumat kan inte förstås av en utomstående, men är inte anhöriga till den våldtagna också offer? Det är viktigt att de sidorna av det sexuella våldet i Kongo också kommer fram.

Sexuellt våld riktat mot kvinnor och flickor är förvisso vanligare än det mot män, men det bör förekomma en diskurs även kring manlig våldtäkt, vilket det inte gör i rapporterna. Sexuellt våld riktat mot män exkluderas nästan helt från rapporterna, som att säga att det inte är lika hemskt eller lika viktigt att uppmärksamma när en man våldtas som när en kvinna våldtas.

Materialet, i sig själv, bygger på att framställa offerbilder, HRW gör känslomässiga inlägg i debatten om sexuellt våld. NGO:s måste producera bilder av en lidande befolkning för att framkalla sympatier, de försöker blotta det fasanfulla som pågår. Det är lätt att hamna i den stereotypiserande fällan eftersom våldet mot kvinnor är vanligare och genom att berätta om kvinnor och barn som lider blir människor mer berörda eftersom vi har en bild av att kvinnor och barn inte deltar i krig utan bara är oskyldiga, sårbara åskådare. Man hamnar i en cirkel som är svår att ta sig ur, vilket tydligt märks i rapporterna som är ytterst stereotypiserande.

⁴³ Human Rights Watch, 2005, s.21.

Rapporterna från organisationen är skrivna på ett sätt som berör, med beskrivande språk och många citat från kvinnor och flickor utsatta för sexuellt våld. Genom att ta upp många fall där unga kvinnor och flickor utsatts för våld spelar HRW på allmänhetens sympatier.

Kvinnornas och flickornas förfärliga situation skildras på ett trovärdigt och hjärtskärande sätt, det råder inget tvivel om att sexuellt våld i DRK, speciellt i de östra delarna är ett utbrett problem som påverkar samhället och förstör hundratusentals liv.

HRWs rapporter görs trovärdiga och påtagliga genom att det finns med många intervjuer med både offren, anhöriga till offren och vittnen till dåden. Även utförligt beskriven metodologi bidrar till trovärdigheten.

Organisationen verkar selektiv med vem den intervjuar då det till rapporten *The War Within the War* intervjuades bara kvinnor och flickor som utsatts för sexuellt våld⁴⁴.

Rapporterna använder ibland färgstarkt språk, i *The War Within the War* förekommer ett mycket bra exempel på sådant: "[...]Hutu armed groups preyed particularly upon women[...]"⁴⁵. Valet att använda "preyed" gör att associationer till rovdjur som dödar andra djur skapas. Det skapas en scen där rovdjuret jagar det oskyldiga lilla djuret långt där borta i de laglösa afrikanska djunglerna. Är det så att vi, de goda, måste hjälpa de oskyldiga små djuren och skydda dem från de vilda bestarna som härjar?

Eftersom fokusen ligger på våldet mot kvinnor och flickor framställs män nästan endast som förövare. De får nästan ingen plats att vara offer. Inte ens pojkar i de flesta fall.

Det är visserligen kanske inte så konstigt att de inte tar upp våldet mot männen i så stor utsträckning, men konsekvenserna av detta och av framställningarna av förövare och offer kan i likhet med det Scully talar om i sin artikel få svåra konsekvenser.

I alla rapporter används ordet offer oftast i närheten av orden kvinnor och flickor vilket gör att det kvinnliga könet associeras till offerrollen. Orden används i princip som synonymer till varandra.

Ett citat från en kvinna som finns i *The War Within the War* är: "[...]We [women] are victims of the war. We don't take up arms but we, the women, suffer the most."⁴⁶

⁴⁴Human Rights Watch, 2002, s.8.

⁴⁵*Ibid.*, s.28.

⁴⁶*Ibid.*, s.51.

Med hjälp av citat som detta och att ordet offer används i närheten av orden kvinnor och flickor förstärks de redan existerande kategorierna och stereotyperna av kvinnors och mäns roll i krig.

Faktum är att det inte bara är kvinnor och flickor som utsätts för sexuellt våld i Kongo, även män och pojkar är offer av detta våld. Män och pojkar våldtas, de tvingas utföra förnedrande och brutala sexuella handlingar, de tvingas ha sex med familjemedlemmar och tvingas observera när anhöriga våldtas.

I enlighet med det Scully säger gör den ensidiga rapporteringen om kvinnor som våldtas av soldater det problematiskt för blottläggningen och angripandet av grundläggande orsakerna bakom det sexuella. På grund av detta kan en ond cirkel av våld fortsätta.

HRWs liksom medias rapporteringar från DRK handlar mest om sexuellt våld mot kvinnor som ett strategiskt och medvetet vapen i konflikten. Detta fokus på det könsrelaterade våldet mot kvinnor medför att det övriga våldet som förekommer, bl.a. massmord, avrättningar, tortyr, tvångsarbete och barnsoldater, hamnar i skymundan.

Kopplingarna mellan könsrelaterat våld och annat våld förtappas, de olika typerna av våld är relaterade till varandra och till andra sociala strukturer.

Männen måste lyftas fram för kvinnornas skull, om våldet gentemot pojkar och män aldrig erkänns ifrågasätts inte de rådande könsstereotyperna som återfinns i rapporterna och i övrig media. Ett erkännande kan stärka striden mot det sexuella våldet, oavsett kön.

Kvinnorna har enligt rapporten *Seeking Justice* en andraklass status i samhället och måste enligt kongolesisk lag lyda mannen som är familjeöverhuvudet.⁴⁷ Men detta faktum gör inte att den manliga våldtäkten förtjänar den lilla uppmärksamhet den ges i rapporterna.

I *Seeking Justice* tas problem med sexuellt våld riktat mot män och pojkar upp, men informationen man får om detta fenomen är ytterst begränsad. Enligt rapporten finns det mindre information att få om sexuellt våld riktat mot män då män ännu mindre träder fram än kvinnor. Manlig våldtäkt är inte lika vanligt som kvinnor, dock tar rapporten upp att det börjar bli mer vanligt förekommande. Det sker ingen utredning i varför sexuellt våld riktat mot män börjat bli vanligare, vilket är ännu ett tecken på att det verkar som att HRW inte tycker manlig våldtäkt förtjänar samma uppmärksamhet som kvinnlig.

⁴⁷ Human Rights Watch, 2005, s.29.

En av anledningarna till att kvinnor väljer att inte rapportera våldet är enligt rapporten att myndigheterna sagt åt dem att vara tysta, det poängteras att myndigheterna oftast är män vilket förstärker bilden av män som förövare. Det blir som att männen inte tycker att våldet mot kvinnor är något som bör få upprättelse. I början av rapporten beskrivs kvinnor som är nedslagna av det sexuella våldet riktat mot dem, mot slutet inkluderas de som vill kämpa, de som vill få upprättelse. Varför männen inte träder fram utreds inte lika djupgående, men man skulle kunna koppla det till att kongolesisk lag inte kriminaliserar sexuellt våld riktat mot män som en av orsakerna⁴⁸. Detta medför problem då män blir ännu mer avskräckta från att rapportera våldtäkt då det ändå enligt deras lagstiftning inte är ett brott. Män som utsatts för våld kan bli mer stigmatiserade och att lagen inte kriminaliserar sexuellt våld riktat mot män sänder ut bilden att problemet inte förekommer och att ifall det förekommit är något att gömma och skämmas för. Offer av sexuellt våld bör få stöd från staten, oavsett kön. Genom att manlig våldtäkt inte är kriminaliserad får inte män och kvinnor samma rättigheter. Även om kvinnorna enligt rapporten har en andraklass status bör detta inte innebära att de rättigheter och det stöd som männen inte får inte ska ges. Om inte den egna staten erkänner det sexuella våldet mot män som ett brott blir ett erkännande av problemet svårare att få och på så vis blir en lösning även avlägsen.

Seeking Justice berättar om att kvinnor och flickor som söker rättvisa åtminstone behöver stöd, om inte samarbete från myndigheterna. Förtjänar inte männen då att våldtäkt mot dem åtminstone kriminaliseras? Självklart ska de som vill anmäla brott som begåtts få det rätta stödet, men borde inte alla som utsätts för brott få samma stöd? Männen skulle kunna resonera att det ändå inte tjänar något till att rapportera sexuellt våld mot dem när det ändå inte är olagligt. Förövarna kommer ändå inte straffas eftersom de enligt landets lag inte gjort något fel, för kvinnorna finns det i alla fall en chans att förövarna straffas.

Artikel 7 i *FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna* säger "All are equal before the law and are entitled without any discrimination to equal protection of the law. All are entitled to equal protection against any discrimination in violation of this Declaration and against any incitement to such discrimination."⁴⁹ Denna rättighet gäller oavsett kön. Dock behöver kvinnor och flickor extra stöd eftersom det är de som i mycket större utsträckning utsätts för sexuellt våld. Ett hinder för rättvisa är att den kongolesiska armén står för en del av våldet mot de civila, detta sker med

⁴⁸ Human Rights Watch, 2005, s.29.

⁴⁹ UN, "The Universal Declaration of Human Rights", <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>, hämtad 2010-12-21.

myndigheternas vetskap vilket kan göra att de är ovilliga att åtala förövare. Eftersom den kongolesiska lagen inte heller kriminaliserar manlig våldtäkt är det ju enligt deras mening inget brott när en man eller pojke utsätts för sexuellt våld. Men trots detta är det en lika stor kränkning av männens mänskliga värdighet och integritet när de blir våldtagna som när kvinnor blir det, och därför förtjänar de samma stöd och den kongolesiska staten och det internationella samfundet har moraliskt sett lika stor skyldighet att stoppa det sexuella våldet mot män som mot kvinnorna.

När rapporterna talar om skydd behövs är det skydd för kvinnor och flickor de berättar om. Detta överensstämmer med vad Scully tar upp i sin artikel om hur förställningen att kvinnor behöver skydd funnits ända sen Upplysningen. Män är inte i behov av skydd och klarar sig själva. Intrycket som ges av rapporterna är att våldet mot männen är "collateral damage", och för att koppla det till ett större sammanhang än endast det sexuella våldet är mäns död mer acceptabelt än kvinnors. Att män dödar varandra verkar vara något acceptabelt som krig för med sig, men när oskyldiga kvinnor och barn dör är det avskyvärt. Kvinnor och barn deltar förvisso inte i krig på samma sätt och i samma utsträckning som män traditionellt sätt gör, men en mans liv är lika mycket värt som en kvinnas eller ett barns.

Män och det sexuella våldet riktat mot dem exkluderas och framstår som mindre viktigt i jämförelse med kvinnor, detta t.ex. genom rekommendationer som att sluta utöva sexuellt våld mot kvinnor och flickor.⁵⁰

När rapporterna berättar om grupper som hjälper och stöttar kvinnor och flickor, nämns bara kvinnogrupper. I civilsamhället är det mest dessa kvinnogrupper som hjälper medan våldtäkter utförda av civila män ökar, vilket gör att alla män och inte bara de stridande framstår som förövare som knappt bryr sig om kvinnor.

Militären, som endast verkar bestå av män, framstår endast i dålig dager i *The War Within the War* och *Seeking Justice*. Om en militär erkänner att han utövat sexuellt våld får han ett mindre straff av de som är högre i rank, men militären anhålls oftast inte. *Seeking Justice* berättar om fall där trots att ett erkännande erhållits har den misstänkta släppts och utredningen avslutats.⁵¹ De som är i högre rank verkar skydda dem med lägre rank som ibland framställs offerliknade.

I *Soldiers Who Rape, Commanders Who Condone* däremot framställs soldater med lägre rank både som offer och förövare med dåliga levnadsförhållanden och låga löner, utan ordentlig träning och förståelse för olagligheten av sexuellt våld mot

⁵⁰ Human Rights Watch, 2005, s.4.

⁵¹ *Ibid.*, s.39-40.

kvinnor och barn. Samtidigt som de framställs som offer så framstår de också som enfaldiga genom att rapporten berättar om saker soldater sagt som t.ex. att genom att betala för sex skulle det vara lagligt oavsett samtycke eller ej och att de på grund av deras fattigdom har sexuella möten med minderåriga eftersom de är billigare än vuxna kvinnor.⁵²

I denna rapport talas det lite om soldaters syn på vad vi här i väst ser som våldtäkt och sexuellt våld men den talar inte riktigt om orsakerna. Rapporten gör ingen djupdykning i varför soldater våldtar. Det tas upp olika teorier som finns om varför sexuellt våld förekommer och vilka sociala och strukturella orsaker det finns. Detta är självfallet viktigt och nödvändigt att ta upp men det vore intressant att veta soldaternas synpunkt, något som inte framkommer i HRW rapporterna.

I *Soldiers Who Rape, Commanders Who Condone* får inte offren lika stor plats som i de andra, fokus ligger på soldaternas roll och vad som görs. Rapporten innehåller inga citat från soldater så som det finns från offer, trots att rapportens huvudsakliga fokus ska vara en armébrigad och fokus ligger på soldater. Alla citat som finnes i rapporten är från kvinnor och flickor.

Genom att inte ta med citat om hur soldaterna har det och hur soldaterna upplever situationen ligger fokus fortfarande på kvinnorna och den feminiserade offerbilden. Genom uteslutandet av citat från soldater och berättandet, med HRWs formuleringar, om hur de våldtar kvarstår kategoriseringarna och bilden av det kvinnliga offret. Trots att det berättas om soldaternas sociala situation i en av rapporterna ligger sympatierna hos kvinnorna. De som framställs som förövare får knappt komma till tals i egna ord så som offren får. Förövarnas roll och situation kommer fram med hjälp av författarna till rapporternas formuleringar, detta skulle kunna vara en medveten strategi från HRWs sida då de arbetar med offerbilder och personer görs verkligen genom citat som berättar om deras situation.

Framställningen av offer varierar mycket i rapporten, ibland framförs de med hjälp av citat som gör dem väldigt levande och ibland används ett formellt språk och olika grupper i samhället framställs som homogena. De grupper som nämns i rapporten som offer är kvinnor, flickor och barn, annars talas det om civila. De intervjuade offren är endast kvinnor och flickor, förutom ett citat som finns från en man som våldtagits.

Vem som skrivit rapporten påverkar självfallet perspektivet. Till exempel är en av huvudförfattarna till *Soldiers Who Rape, Commanders Who Condone*

⁵² Human Rights Watch, 2009, s.43.

barnrättsforskare vilket kan ha påverkat rapporten så den har en speciell vinkling till barn och övergreppen mot dem.

I likhet med det Scully kritiserar i sin artikel rörande rekommendationer i FN-resolutioner att kvinnor bör inkluderas i fredsförhandlingar i större utsträckning rekommenderar HRW i sina rapporter att antalet kvinnor bland juridisk personal bör öka.

Det är självklart viktigt med jämställdhet, kvinnor bör få vara med i alla samhällets instanser, men kan inte männen göra ett bra jobb likväl? Finns det inte män som vill väl och som vill få stopp på det sexuella våldet i DRK?

Precis som Scully säger kan det att kvinnor bara framställs som offer kan sakta ner deras "väg upp" i samhället, målet undermineras av att de bara framställs som just offer.

I *Seeking Justice* skrivs det om juridiska utredningar och att större delen av juridisk personal i Kongo är män men att fler kvinnliga utredare anställs men att detta inte är någon garanti för att kvalitén på utredningarna förbättras⁵³. Genom att skriva så här förstärks bilden av män som förövare och som inte vill kvinnorna väl.

För att förstärka kvinnors offerroll tas många exempel upp där kvinnor och flickor stöts bort från sina familjer efter det sexuella våldet. Det framkommer endast få exempel på när de blivit accepterade av familjerna, speciellt männen i familjerna, efter våldet. Kvinnliga anhöriga till offren verkar vara mer accepterande än de manliga anhöriga.

Självfallet är det viktigt att lyfta fram problemen som offren får och hur situationen är men det är även viktigt att visa på att situationen inte är samma för alla, och att de som utsatts för sexuellt våld får stöd från familjemedlemmar, både manliga och kvinnliga, likväl som från organisationer och grupper.

När det gäller medicinsk och psykologisk vård till de som utsatts för sexuellt våld talar rapporten om att kvinnor och flickor är i behov av detta och att det är viktigt att de får sina behov tillgodosedda. Även spridningen av sjukdomar så som HIV/AIDS tas upp och att många kvinnor och flickor lider av dessa. Men är inte männen i behov av vård? Soldater som våldtar bör kanske erhålla både psykologisk och fysiologisk vård. HIV förekommer i stor utsträckningen även bland denna heterogena grupp, det är ju enligt alla tre rapporter militären som sprider HIV/AIDS till kvinnorna och barnen.

⁵³ Human Rights Watch, 2005, s.43.

Även männen och pojkarna som våldtas kan bli smittade av sexuellt överförbara sjukdomar, de bör också få hjälp. En person som först blir våldtagen av en person kan föra sjukdomar vidare om den våldtas av en annan senare.

Rapporten *The War Within the War* fokuserar på sexuellt våld utfört av soldater och andra kombattanter som ett krig specifikt riktat mot kvinnor och flickor. Den talar om ett "culture of violence" gentemot det kvinnliga könet. Liksom de andra rapporterna fokuserar *The War Within the War* på kvinnor och flickor som offer och berättar hur kvinnor och flickor aldrig kommer att komma över de fysiska, psykiska och sociala effekterna som sexuellt våld medför.⁵⁴

Män som utsatts för sexuellt våldtäkt talas inte om förutom ett exempel långt bak i rapporten när en kvinna berättar att hennes son våldtagits "like a girl".⁵⁵ Offerbilden är så kvinnlig att när ljuset faller på de män och pojkar som våldtagits blir de feminiserade. Med en typiskt kvinnlig offerbild blir det möjligen ännu mer skamfyllt att träda fram för de män och pojkar som utsatts för det sexuella våldet.

På de ställena där manlig våldtäkt nämns berättas inget om vilka sociala, fysiska eller psykologiska effekter det får för dem. Hur agerar manliga offers familjer? Stöts männen ut på samma sätt som kvinnorna efter dem utsatts för våldet? De psykologiska effekterna kan likna kvinnornas men kan även vara annorlunda då männen kanske tappar "anseende" och ses mer som kvinnor än män av samhället.

Männen till kvinnor som våldtagits framställs också som förövare då fruarna stigmatiseras. Detta är såklart hemskt men man måste ha i åtanke kulturen, traditioner och värderingar, rapporterna talar om ett "culture of violence" och hur förkastligt det än är verkar det som att det är dessa värderingar männen växt upp med. Dock är inte detta ett rättfärdigande för skräcken det kongolesiska folket får utstå.

Detta "culture of violence" som HRW talar om skulle kunna kopplas till gamla koloniala tider där de civiliserade i väst kom till vildarna i Afrika för att rädda och civilisera dem. De kongolesiska kvinnorna framställs som offer som behöver räddning från männen som bara slåss med varandra och våldtar de hjälplösa kvinnorna. Rapporterna är noga med att poängtera att kvinnorna är offren och de som får komma till tals är mest kvinnor och flickor som utsatts för förfärliga saker.

Är det så att den afrikanske mannen har våld i sitt blod och bara kan räddas genom att "civiliserade" ingriper? Skulle rapporterna kunna ses som en form av neoimperialism där västvärlden kommer och säger vad som bör göras och där de "civiliserade" kommer med räddningen?

⁵⁴ Human Rights Watch, 2002, s.1-3.

⁵⁵ *Ibid.*, s.58.

4. Slutsats

Kvinnorna är offer och män är förövare. Detta påstående stämmer till största del i HRWs rapporter som granskats. Min kritiska läsning av HRW rapporterna har visat att liksom FN-resolutionerna granskade av Scully fokuserar rapporterna nästan uteslutet på det sexuella våldet riktat mot kvinnor och flickor.

I rapporterna framkommer det att både män och kvinnor utsätts för sexuellt våld dock berättas det föga om manlig våldtäkt, det finns en typiskt kvinnlig offerbild med försvarslösa kvinnor som har en andraklass status i samhället och en typiskt manlig bild på förövare med män som likt rovdjur jagar kvinnorna.

När våldet mot män och pojkar erkänns feminiseras de på grund av den kvinnliga offerbilden och eftersom manlig våldtäkt inte är kriminaliserad i Kongo, förvärras den redan stigmatiserade och utsatta situationen de befinner sig i. Män och pojkar som utsatts för sexuellt våld träder inte gärna fram och berättar vad som hänt dem bland annat på grund av rädsla för stigmatisering och feminisering. Det verkar inte finnas något uttalat stöd för män så som det finns för kvinnor.

Våldet mot män framstår som något som inte behöver så mycket uppmärksamhet, att det är en oundviklig konsekvens av krig som män själva orsakar genom att slåss mot varandra och ge sig på oskyldiga.

Rapporterna är skrivna på ett sätt som berör, med många beskrivande citat från offren själva. I alla rapporter utom en är de offren som får komma tills med egna ord kvinnor, det finns endast ett citat från en man. Detta förstärker bilden av att nästan bara kvinnor våldtas. Ordet offer används i många fall synonymt till orden kvinna och flicka.

HRW talar i sina rapporter om ett "culture of violence", det framstår som att det är kulturellt accepterat att våldta och kränka kvinnor. Detta språkbruk kan ses som en form neoimperialism som väst använder för att tala som de ociviliserade borta i Afrika som är i behov av räddning.

Faktum kvarstår att det inte bara är kvinnor och flickor som utsätts för sexuellt våld i Kongo, även män och pojkar är offer av detta våld. Män och pojkar våldtas, de tvingas utföra förnedrande och brutala sexuella handlingar, de tvingas ha sex med familjemedlemmar och tvingas observera när anhöriga våldtas.

Detta framkommer inte lika tydligt som kvinnornas situation och med de statistiska kategorierna som finns i alla tre rapporterna skapas problem.

För kvinnornas skull är det viktigt att våldet mot män uppmärksammas, detta eftersom med erkännandet av att båda könen utsätts för det sexuella våldet

ifrågasätts det kraftigt rotade könsstereotyperna. Samma svårigheter som Scully talar om med osynliggörandet av våldet mot män uppkommer i analysen av rapporterna.

De som beskrivs som huvudsakliga förövare är soldater, det berättas lite om deras dåliga levnadsstandard och de framställs som enfaldiga. Dock finns inga citat direkt från soldater så som det finns från offren, detta trots att en av de tre rapporterna som analyserats har en armébrigad som huvudfokus.

HRW, liksom andra NGO:s, sitter i en svår sits där de måste spela på sympatier genom att lyfta fram offerbilder som berör, vilket är svårt att göra utan offer. Kvinnor utsätts mer än män för sexuellt våld vilket gör att HRW väldigt lätt hamnar i en sits där de kategoriserar könen och kvinnorna hamnar i offerrollen. Det är en återvändsgränd som är svår att ta sig ur, att försöka väcka det emotionella hos människor men samtidigt ge en bild som visar alla sidor av problemet.

Situationen med NGO-rapporterna blir knivigare än den med resolutionerna då rapporterna bygger på framställning av offerbilder. Syftet med NGO-rapporter är att påverka och upplysa människor och regeringar runt om i världen, och hindra att ytterligare kränkningar förekommer. Genom att bara belysa delar av problemet med sexuellt våld motverkar de i långa loppet sina egna mål. NGO-rapporter är i större utsträckning än resolutioner till för allmänhet, vilket också bidrar till den problematiska situationen.

Det finns många likheter mellan Scullys granskning av resolutionerna och min granskning av rapporterna. I båda fallen ligger fokus på våldet mot kvinnor och flickor, rekommendationerna är liknande- det vill säga att det bland annat behövs inkluderas fler kvinnor i fredsprocesser, etc., båda talar om kvinnor som behöver skydd och bortser från att män också kan vara civila som lider.

De kongolesiska kvinnornas status bör självfallet stärkas och de bör skyddas mot det sexuella våldet som de så brutalt utsätts för. Men för att detta våld ska kunna få ett stopp och befolkningen i Kongo ska få en ljusare och säkrare framtid bör även den manliga våldtäkten erkännas.

Källförteckning

Böcker

Welch, Claude E (editor), *NGOs and Human Rights*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2001.

Artiklar & rapporter

Bartels et al, *Patterns of sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo: reports from survivors presenting to Panzi Hospital in 2006*, *Conflict and Health*, 4:1, 2010.

Bosmans, Marleen, *Challenges in Aid to Rape Victims: the Case of the Democratic Republic of the Congo*, *Essex Human Rights Review*, 4:1, February 2007.

Eriksson Baaz, Maria & Stern, Maria, *The Complexity of Violence: A critical analysis of sexual violence in the Democratic Republic of Congo (DRC)*, Sida, 2010.

Harvard Humanitarian Initiative and Oxfam International, *“Now, The World Is Without Me”: An Investigation Of Sexual Violence In Eastern Democratic Republic Of Congo*, 2010.

Human Rights Watch, *Seeking Justice- The Prosecution of Sexual Violence in the Congo War*, Human Rights Watch, 17:1(A), March 2005.

Human Rights Watch, *The War Within The War: Sexual Violence Against Women and Girls in Eastern Congo*, <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/congo0602.pdf>, Human Rights Watch, New York, 2002.

Human Rights Watch, *Soldiers Who Rape, Commanders Who Condone- Sexual Violence and Military Reform in the Democratic Republic of Congo*, Human Rights Watch, New York, 2009.

Meger, Sara, *Rape of the Congo: Understanding sexual violence in the conflict in the Democratic Republic of Congo*, *Journal of Contemporary African Studies*, 28:2, 119 — 135, 2010.

Sida (Swedish International Development Cooperation Agency), *DR Congo*, Country Analysis 2004, Embassy of Sweden, Congo, June 2004.

Scully, Pamela, *Vulnerable Women: A Critical Reflection on Human Rights Discourse and Sexual Violence*, Emory International Law Review, Vol. 23, 2009.

Internetkällor

Amnesty International USA, *DRC: Stop Violence Against Women in the Democratic Republic of the Congo*, <http://www.amnestyusa.org/all-countries/congo-dem-rep-of/stop-violence-against-women-in-drc/page.do?id=1101873> , hämtad 2010-12-20.

Human Rights Watch, *Frequently Asked Questions*, <http://www.hrw.org/en/node/75138#3>, hämtad 2010-12-21.

Human Rights Watch, *The War Within the War*, <http://www.hrw.org/en/reports/2002/06/20/war-within-war> , publicerad 2002-06-20, hämtad 2010-12-29.

Human Rights Watch, *Seeking justice*, <http://www.hrw.org/en/reports/2005/03/06/seeking-justice-0>, publicerad 2005-03-06, hämtad 2010-12-29.

Human Rights Watch, *Soldiers Who Rape, Commanders Who Condone*, <http://www.hrw.org/en/reports/2009/07/16/soldiers-who-rape-commanders-who-condone-0>, publicerad 2009-07-16, hämtad 2010-12-29.

MONUSCO-United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo, *Context*, <http://monusco.unmissions.org/Default.aspx?tabid=2170>, hämtad 2010-12-20.

Nationalencyklopedin, *Kongo*, <http://www.ne.se/kongo/1068809>, hämtad 2010-12-19.

Regeringskansliet, *Mänskliga rättigheter i Demokratiska republiken Kongo 2007*, http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080317/ef9d5c66364a5b3c762f80c737398bc9/DRKongo.pdf , hämtad 2010-12-18.

UN, *The Universal Declaration of Human Rights*, <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>, hämtad 2010-12-21.

UN Division for the Advancement of Women & Department of Economic and Social Affairs, *Sexual Violence and Armed Conflict: United Nations Response*, <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/cover.pdf>, publicerad april 1998, hämtad 2010-12-14.

UNFPA, *Legacy of War: An Epidemic of Sexual Violence in DRC*, <http://www.unfpa.org/public/News/pid/1399> , publicerad 2008-11-26, hämtad 2010-12-14.

UNICEF, *Barnkonventionen*, <http://www.unicef.se/assets/barnkonventionen.pdf>, hämtad 2010-12-22.

USAID, *USAID/OTI DRC Field Report*, http://www.usaid.gov/our_work/crosscutting_programs/transition_initiatives/country/coalition/ngo/rpt0705.html#drc, 2005, hämtad 2011-01-01.